

КОНЦЕПЦІЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ. ДЕЯКІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЩОДО ЇЇ ФОРМ, ЗМІСТУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ

Н. Писаренко, Н. Квіцинська

*Київ, Державний торговельно-
економічний університет*

Сучасне визначення університету пов'язане з розумінням його як вищого закладу, що дає універсальні знання, тобто, сукупність знань. Але універсалізація знань - не завжди головна ознака університету, як прийнято вважати, вона ж може означати також і можливість надання широкого вибору для ґрунтовної спеціальної підготовки, тобто, спеціалізації. Зрештою, такі протилежні підходи пов'язані з традиціями та адміністративною системою різних країн. Так, американська система може вважатися найгнучкішою і конкурентною, і це її основна відзнака. Для французів, які вже в 16 років повинні вирішити, в якому університеті вони будуть вчитись і на якому факультеті, американська практика переходу не тільки з одного факультету на інший, але й до іншого навчального закладу здається розкішною. Для японських студентів абсолютно неможливий перезалік дисциплін, що були пройдені в іншому вузі.

В той час як студенти більшості європейських країн повинні спеціалізуватися в певній галузі, більшість американських університетів зобов'язує студентів пройти вступні курси з природознавчих та суспільних наук, мов і літератури, перш ніж вибрати яку-небудь галузь знань. В Європі і Японії університети підзвітні тільки Міністерству освіти, яке встановлює академічні стандарти і розподіляє кошти, більшість їх субсидується державою, і за це треба платити: вони мають значно менше можливостей приділяти увагу видатним особистостям і визначити свої власні цілі.

Управління - це сфера, що відрізняє американські університети від інших, тобто від так званої "континентальної моделі". На відміну від більшості інших країн, у США немає центрального загальнонаціонального міністерства, що накладало б обов'язкові вимоги на навчальні програми. Ось чому багато вузів формують свою майбутню діяльність, виступаючи з дуже оригінальними й незалежними програмами. Американська система унітарна: керує університетом одна людина - президент. Як, правило політику в

сфері освіти, тобто навчальні програми, набір професорського складу, прийом студентів проводять вчені та викладачі. Однак бюджетні асигнування, управління фондом, вирішення питання про нові програми, перспективні плани та інше вирішує адміністрація на чолі з президентом, який підзвітний раді опікунів. В цій системі виділимо два аспекти: по-перше, декани, проректори та інші керівники вищої та середньої ланки призначаються, а не обираються і можуть бути зміщені, по-друге, ця система в разі необхідності дозволяє приймати непопулярні рішення, що підтримуються не всіма; тобто система виходить з визнання того, що не все можна поліпшити, розширюючи демократію. Нам також треба зважати на це.

Континентальна модель в найзагальнішому плані орієнтована на взаємодію університетів з міністерством освіти чи іншою урядовою інстанцією, що розподіляє державні кошти. За останні 20 років в деяких європейських країнах розповсюдилась форма демократизації, що відома під назвою "паритет": рішення приймаються представниками студентів, адміністрацій і професорсько-викладацького складу, при тому, що всім трьом групам забезпечується рівна участь у процесі. В Голландії, наприклад, внаслідок цього майже підірване саме поняття найкращих досягнень у вищій освіті. Так, голландський професор И.Силовера нещодавно писав: "Основна функція університету - навчання і наукові дослідження, однак в голландській системі основна увага приділяється створенню демократичної структури з організацією і правилами, що відповідають суспільним поглядам службовців і студентів, і лише після цього увага звертається на освіту та науку".

Якщо продовжити спостереження, можна побачити, що американський підхід відзначається увагою переважно до загальноосвітнього навчання студентів, характерна концепція рівних можливостей. В Англії, Німеччині та Франції отримання першого ж ступеню вимагає вузької спеціалізації; концепція загальної освіти на університетському рівні невідома. Вважається, що студенти повинні отримати загальну освіту в середніх школах (як це має місце і в Україні).

Безумовно, в кожній моделі, як і в кожній країні - свої особливості. Але, вивчаючи досвід університетського життя інших країн, будемо збагачувати свій, не забуваючи перш за все, що мета осві-

ти, як обґрунтовували ще Аристотель, Платон, Сенека - навчання та виховання вільної людини.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

І. Філончук

*Київ, Інститут системних
досліджень освіти України*

Сучасний етап характеризується підвищенням ролі вищої школи у формуванні економічного та інтелектуального потенціалу розвинутих країн, ця сфера починає розглядатися як пріоритетна в інвестиційній політиці держави та підприємницьких структур. Посилюється вплив держави у сфері управління вищою освітою. Це відбувається за рахунок:

- переважного росту державного сектора освіти;
- посилення централізації у фінансуванні вищої освіти;
- зростання прямого та посереднього фінансування вищої освіти з державних джерел;
- участі державних органів у процесі прогнозування розвитку вищої школи;
- зміцнення і вдосконалення механізму адміністративного управління;
- утворення державних координаційних органів, що відповідають за розвиток вищої школи.

Ці процеси характерні як для країн з традиційно сильним впливом держави на розвиток економіки взагалі і вищої школи зокрема (Франція, Великобританія, Німеччина, скандинавські країни), так і для країн, що мають значну частку приватних вузів (США, Японія).

Управління вищою школою у провідних країнах світу є багатоступеневим і лінійним. Традиційно мають місце наступні рівні управління вищою освітою: 1) центральний (державний, федеральний, національний); 2) регіональний; 3) вузівський (органи управління окремими вузами, внутрішньовузівськими підрозділами).

У національному масштабі системою вищої освіти управляє